
ÖTÜKEN

YÜZYILLIK DEFTER

Kübra Pehlivan

ÖTÜKEN

KÜBRA PEHLİVAN; Üsküdar Kız Lisesi'ndeki eğitiminin ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde okudu. Marmara Üniversitesi'nde tarih dalında yüksek lisans yapan Pehlivan, fikir -kültür-sanat dergisi olan *Ayarsız Dergisi*'nin yazarlarındandır. *Yüzyıllık Defter* isimli bu hikâye kitabının içindeki hikâyeler de yazarın *Ayarsız Dergisi*'nde kaleme aldığı yazılardır.

On Yıllık Harbin tüm kahramanlarına!

İÇİNDEKİLER

Pusula İğnesi/11

•

Pusula İğnesi -Dönüş-/22

•

Artçı Bölüğü/33

•

Nejat /42

•

Nejat -Balebek'e Dönüş/48

•

Mektup/56

•

Tel Makası/64

•

Hayber -Son Ümit Planı/73

•

Hayber -Kırkların Cengi/83

•

La Closerie Des Lilas/95

•

Çöl /106

•

Kıvılcım /124

•

Kıvılcım/134

PUSULA İĞNESİ

TANİN GAZETESİ'nin harp muhabiri olarak, Marsilya'dan Tunus'a giden Kartaca vapurundayım. Bir avuç subay, benden birkaç ay önce aynen böyle geçtiler bu denizi. Hepsi sağ salim Trablusgarp'a vardı şükür ve güzel haberlerini alıyoruz. Kimseler ihtimal vermemişti ama…

İtalyanlar, suları birden ısıtıverdi. Tabii evveliyatı var bu işin… Çok değil elli sene önce, ikinci büyük donanması olduğumuz Akdeniz'de, şimdi Türk bandıralı yük gemisi dahi görebilene aşk olsun! Bizimkiler Haliç'te yosun bağlarken, İngiliz, Fransız, İtalyan filoları; işgal ettikleri bölgelerin karasularını da tutuvermiş baştanbaşa… Şimdi kendi topraklarımızı savunmaya bile gizli kaçak gidiyoruz böyle. Bu işte dahli olanlar, nasıl kalkarlar altından bilmem!

Vebal dedim de; İstanbul'dan ayrıldığımda, iktidar mebusları ile muhalefet birbirine girmiş, kabine düşmüş, sadrazam da, hangi akla hizmettir bilinmez, Berlin'e sefir-i kebir olarak gönderilmişti en son… Paşa hazretleri, Roma sefirliğindeki üstün hizmetlerinden sonra, dua edelim, tek müttefikimizle de savaşa sokmasa bizi!..

Yeni kabine kuruldu, Meclis'te saçma sapan tartışmalar aynen devam ediyor, matbuatımız, kulis dedikodularından memleket meselelerine bir türlü gelemiyor, halk da ne yapsın, boykot edecek İtalyan mamulü peşinde…

Ben de, naçizane, boş durmadım elbet, Babıali'den basın izinleri vesaire tamam edilirken, Roma sefarethanesindeki iki yıl müşavirlik tecrübemden istifade, İtalyan basınını didik didik ettim. Bir 'Idea Nazionale' muharriri kadar iç politikalarına vakıfım desem karnım ağrımaz doğrusu.

Biz Roma İmparatorluğu'nun doğal varisiyiz diye yola çıktı adamlar! *"Çölün kumları altında yatan şehir harabeleri, bize atalarımızın bıraktığı vasiyet mektubudur. Şimdi terekeyi açıyoruz!"* diyorlar. On altı asırdır sekteye uğramış hayat yoluna, kaldıkları yerden devam edeceklermiş. Hem artık çizmeye sığmayan kalabalık nüfusları için Libya'dan daha elverişli bir yer bulunmaz imiş! Onun için "L'Italia non Va, Ritorna!"

Evet böyle diyorlar; *'İtalya, Trablusgarp'a gitmiyor, geri dönüyor!'* muş. İşte böyle de afili bir sloganla, kitleleri militarize edip duruyor, çiçeği burnunda Giolitti Hükümeti… Ülkenin en kudretli şairlerine yazdırdığı şiirlerle, en meşhur şarkıcılarına söylettiği şarkılarla, pembe bir yalan peşinde milli bilinci ne de güzel körüklüyor; "Trablusgarp, güzel aşk memleketi!"

Şarkıda dedikleri gibi Trablusgarp gerçekten aşk memleketi mi bilmem. Şüphesiz Tanrı vergisi bir yetenekten çıkan bu hülyalı sözler ve insanda yaz meltemi gibi hoş bir tat bırakan melodi; bir İtalyan subayına, tatlı ve kolay zaferinin ardından, gemilerle getirteceği sevgilisiyle, hurma palmiyelerinin altındaki şezlonglarda yapacağı şahane kaçamakların hayalini kurduruyordur. Karşısındaki Türk mevkidaşının yüreği ise muhatabından hiç de aşağı kalmayacağı, gençliğe mahsus derin romantizmin bütün payelerini, devletinin bekasına tahvil etmekle meşgul. Bizimki de bir aşk sayılmaz mı?

Bütün bunları uzun uzun yazacağım elbet. Tanin Gazetesi muhabiriyim dedim ya. Şu dışımızdaki dünyayı kandırmak içindi o… İzin prosedürleri filan. İki haftada bir çıkan edebiyat mecmuasının pek şansı olmayacağını tahmin edersiniz. Genç Kalemler'de neşredilecek görüp duyduklarım…

…….

Birkaç günlük rutin karantinanın ardından, nihayet karaya ayak bastık. Gemide kendisini Macar bir sosyolog olarak tanıdığımız, ben yaşlardaki adam, Türk zabiti çıktı. Hayret! Mükemmel Fransızcası ile Comte'dan, Durkheim'den filan bahsedip durmuştu oysa sohbet halkalarında yol boyu…Tek mimiğiyle olsun, bize bile ele vermedi kendini de, nerede tedbirsizlik etti acaba? İlk gemiyle geri gönderilmek üzere alıkonuldu. Şimdi eli mecbur, geldiği limana dönecek fakat en kısa sürede başka bir kimlikle, yeniden deneyecek.

Hepsi böyle gittiler. Kimi Rum terzi kimi Şamlı halı tüccarı kimi Ezherli molla olarak geçtiler bu yolları…

Bizim maceramız da Karagümrük'te bir evde başladı. Evet! Artık bir şeyi daha itiraf edebilirim. Harp Okulu rüyam, bir Alman hekimin teşhisi yüzünden, daha başlamadan son bulmuştu yıllar önce… Düz tabanmışım! Ne kadar yakardıysam kâr etmedi, gözümün önünde imzalayıverdi raporu hınzır herif… Neyse ki vatana hizmetin yolu tek değil! İşte o Karagümrük'teki ahşap konakta, Kara Kemal ve Şükrü Beylerden aldığım yeni kimlik, pasaport ve izleyeceğim güzergah talimatı, sanki bir anda ibra ediverdi bu talihsiz maziyi…

Trenle Paris'e geçip, oradan güneye indim. Marsilya'da buluştuğum beş kişilik Hilali Ahmer Heyeti ile ver elini Tunus… Bizerte Limanı, yolculuğun en fena kısmıydı.

Uyanık Fransız Liman polisi; bir doktor, iki hemşireyi dizdi önümüze; kırık tedavisinden, pankreas ameliyatına sorulmadık şey bırakmadılar. Doktor Hakkı ve Haldun Beyler, "Tıbbiye'de böyle ağır imtihandan geçmedik." Deyip kazan kaldırırken, ben, sırf yoldaşlarımın selameti için hemşirelerden birini markaja alıp, saf dışı bırakmıştım bile… Güzeller güzeli Vivienne ile gelecek yazı, memleketi Nice'de geçirmek üzere sözleşerek ayrıldık. Bana kalsa bir sonraki trenle de gidebilirdim ama "Vatan" adlı nazlı bir genç kız bekliyor dediler, Sfaks treninde aldık soluğu… Kiraladığımız bir otomobille Dehibat'a geçtik. Menzile bulduğumuz her vasıta ile bir adım daha yaklaşıyoruz.

İşte bundan sonrası, hayatımda tecrübe etmediğim, deve üzerinde çileli bir yolculuk. Fransızları bir şekilde geçtik de, Tunus'tan ta Trablus'a kadar her yer İtalyan kaynıyor, onları ne yapacağız? Adamlar, yıllar önceden gelip yerleşmişler buralara, yerlisi olmuşlar adeta. Yabancı gördükleri anda polise haber veriyorlar. Ne tuhaf değil mi? Asırlardır hükmettiğimiz topraklarda, yabancı olan biziz şimdi!

Mesafe mefhumu, tahminimizin çok ötesinde olan bu kocaman coğrafyada, kimselere görünmemek için kasabalarda geceleyip, gündüzleri çöl içlerinde yola devam ediyoruz. Paris'ten yola çıkalı yedi gün oldu. Bir hecin ile günde altmış yetmiş kilometre yol alınıyormuş. Bu da demektir ki, en az on gün daha yollardayız. Deveye hendek atlatmak dedikleri bu olsa gerek!

……

Nihayet vatan toprağına adım attık. Sahile çok yakın Margap karargahındayız. Bir ay önce gelen ve amcası Halil Paşa tarafından burada görevlendirilen Nuri Bey kumanda ediyor. Böyle diyorum ama bırakın çavuşu, tek bir er bile

yok maiyetinde… Zaten bütün Trablusgarp'taki toplam mevcudumuz, dört bin küsur er ile altı yüz kadar jandarmadan ibaret. Diğerleri, Yemen'deki ayaklanmaya gönderilmiş. İmam Yahya ile anlaşmaya varıldığı halde iade edilmemişler. Tıpkı değiştirilmek üzere İstanbul'dan istenen ve fakat yenileri gönderilmeyen tüfekler gibi… Ne yeniler gelebiliyor ne eskiler dönebiliyor şimdi. Durum pek fena fakat ilk dersimiz şu; Bir kumandanın vazifesi, asker idare etmekten ibaret değildir! Lüzum ettiğinde, hükmedeceği askeri de temin etmektir!

İşte mücahitlerin hikayesi burada başlıyor. Durum biraz, nasıl diyeyim, tuhaf! Bu mücahitler hem cephedeler hem değiller. Şöyle ki; ekin ve hayvancılıkla uğraşmaya devam ediyorlar. Muharebe olacağı zaman ise ulaklarla haber uçuruluyor, onlar da işi gücü bırakıp, savaşmaya koşuyorlar. Hiç böyle askerlik işitmemiştim. Aldıkları kurmaylık disipliniyle, eskinin alaylı usulünü gevşek bulan bu kumandanlar, şimdi -ordu disiplini- diye bir şey işitmemiş adamları en kısa sürede eğitecekler. Hem de savaşın, en ufak kusuru affetmeyen acımasız koşulları içerisinde!

Fakat Allah var, çok yaman adamlar bunlar… Aralarında bulundukça anlıyorum ki, bu coğrafyada bize en sadık adamların, buradan çıktığını söyleyenler haksız değilmiş. Ölüme koşarak gitmekte, bizden aşağı değiller. Hemen hepsi Sünusi… Etki alanı Afrika'nın içlerine kadar inen kocaman bir tarikat düşünün. Sünusi postnişini Ahmet el Şerif'te bugün. Bütün şeyhleri böyle olsa, hiç kimse giremez Arap ile Türk'ün arasına…

Bir de Kuloğulları var. Fetih zamanından bu yana, buraya gelip yerleşen Türklerin lakabı bu… Memuriyetle gelip geri dönmeyenler, meşhur Fizan sürgünleri, hep bu Kuloğulları hanesine eklenmiş… Biz pek severiz ya, benliğimiz-

den vazgeçmeyi; yerlilerin arasına karışıp gitmişler. Öyle ki dilleri hatta hançereleri değişmiş. Giyim kuşamları, hal ve tavırları ile buranın yerli halkından ayırmak imkansız hale gelmiş.

İşte yeni ordumuz! Peki silah? Nuri Bey diyor ki, dert etmeyecekmişiz, onun da bulunurmuş hal çaresi…

…….

Ayn-el Mansur Vadisi'ndeki ordugâha vardık nihayet. Afrika'da böyle bir dondurucu soğuk yaşayacağım aklıma gelmezdi. Aralık ayındayız. Eksi beşlere kadar inen sıcaklıkta, geceleri donuyoruz. Ayn-el-Mansur Nehri'nin denize döküldüğü yerde fakat yüksekçe bir yayla burası. Bana değil ama sıhhiye kafilesine çok sevindiler. Tentürdiyot bile bulunmadığı için yaraların dezenfektesinde, yerlilerden öğrenilen kadim bir çareye başvurmuşlar, amonyak niyetine idrar kullanılıyormuş.

Burada 'Hürriyet Kahramanı Kurmay Binbaşı Enver Bey'i kimse tanımıyor. Fakat "Padişahın damadı ve Halife'nin elçisi kim?" derseniz, "Enver Paşa" cevabını alıyorsunuz. Basiret böyle bir şey olmalı!

Bu akşam pek latif bir şey oldu. Enver Bey, Mustafa Kemal Bey, Eşref Bey, Süleyman Askeri Bey, Fuad Bey, Fethi Bey ve birkaç kumandanın toplandığı çadırdayım. Yola çıktığımdan beri 'Genç Kalemler' den olmanın avantajını, ilk defa bu davet ile gördüm, zira bana Ömer Seyfettin Bey'in yaveri gözüyle bakıyorlar. Ne bahtiyarlık! Yemekte günlük işlerden konuşulduktan sonra, çay faslında laf döndü dolaştı, Enver Bey'in Beşiktaş'taki evinde toplandıkları akşama geldi. Masanın üzerine, Trablusgarp haritasını koyup öyle vermişler buralara gelme kararını…

O gecenin sonunda Enver Bey; *"Biz orada savaşırken, Devlet resmen harp ilan edecek kudreti bulursa, bizim oradaki*

varlığımız meşruiyet kazanacak. Hatta terfi ve nişan alacağız. Yok bu mesele, Hükümet'in arzu ettiği gibi diplomatik yollarla bir çözüme kavuşturulursa, işte o vakit, gözden çıkarılacağımızı söylemeye gerek bile yok! Devlet'e karşı çıkan bir avuç şaki konumuna düşeceğiz. O zaman ver elini Divan-ı Harp! Şimdi, bu şartlar altında kimler geliyor?" diye sormuş…

Babıali'de siyaset yapmanın tatlı rehaveti dururken, buralara gelmek kimlere yakışırsa, hepsi bu çadırda şimdi…

…….

Yüzbaşı Tevfik'ten bahsetmezsem olmaz. Erkanı Harbiye'den bu yaz mezun oldu. İlk mektepten arkadaşım… Sınava beraber girmiştik. Sonra da irtibatımız hiç kesilmedi. İzinlerinde hep arayıp sordu beni vefalı dost. Hatta bir yaz Roma'ya bile geldi ziyarete… Yola çıkmadan önce, Pera'da, talebelik zamanlarımızdan beri müdavimi olduğumuz Lebon Pastanesi'nde karşılaştık. Matmazel Jeanne ile randevuma erken gitmiş olduğum için bir kahve eşliğinde kısa bir sohbet imkanımız dahi oldu. İkimiz de görev emrimizi almış, birkaç gün sonra yola çıkıyoruz fakat iması bile geçmedi aramızda… Burada karşılaşınca tabii, kahkahalar eşliğinde kucaklaştık.

Ben memleketimde bıraktığım zarif mürebbiyenin yasını tutarken, Tevfik de buralarda Kuloğullarından bir kıza tutuldu. Ordu olmayınca, aşçısı filan da yok haliyle… Yerli kadınlar, kendi aralarında bir nöbet düzeni kurmuşlar, sırayla gelip yapıyorlar yemeklerimizi. Nimre de, yengesiyle gelip gidiyor. Ocak başında, dere kenarında derken, sevdalanıyorlar birbirlerine.

Fakat bu Nimre, nasıl desem, kanında var bir deli haller… İsminin anlamı da 'dişi kaplan' demekmiş zaten. Yoğun Arap hançeresinden beklenmeyecek derecede akıcı Türkçe konuşuyor, bir de şart koşuyor bizimkine; "Düşma-

nı buradan kovduğun gün, gel beni babamdan iste. Ondan sonra senin yanın, benim yerim!" diyor. Deli kız! İtalyanları sanki bir başına bizim Tevfik sürecek! Bekliyoruz işte ya kızın yahut bizim Babıali'nin gönlü gelecek diye!

……...

"Burada iş çok, öyle sadece yazmak olmaz!" dediler, Eşref Bey'in emrine verildim. Bir yandan gazetecilik yapıyorum bir yandan gazvelere katılıyorum. Başlangıçta tuhaf bulduğum mücahitlerden pek de farklı değil durumum.

Avakir Kabilesinden beş yüz mücahidin katıldığı gazveyle yaptım siftahımı. Gazve, çapul baskını demek bu arada. Gece olanı makbul. Bir de nizami harp taktiklerine uymadığından, kurmaylardan gizlice yapılanı!..

Hava aydınlanırken, bin beş yüz tüfek, üç mitralyöz, mermi ve ilaç sandıklarıyla döndüğümüzde, Enver Bey, ellerini kavuşturmuş, kaşlarını çatmış fakat yüzünde saklamadığı bir memnuniyetle, bizi bekliyordu.

Artık hepimizin bir tüfeği var. Ondan da önemlisi en az silah kadar ihtiyaç duyduğumuz savaş stratejisine kavuştuk. Enver Bey, rapor istedi. Üzerinde tartışılıp, prensip kararları alındı. İhtiyaçlarımızı nasıl temin edeceğimizi biliyoruz artık.

Bizim mütevazı 'Avakir Zaferi', İstanbul'da pek derin yanıklar uyandırmış. Nihayet dikkatlerini celbedebildik efendilerin… Bunda Eşref Bey'in, 'bir gazve hatırası' dediği fotoğraf makinesinin hayli etkisi oldu. Hatta Avrupa gazetelerinde bile kullanılıyormuş bu resimler. Propaganda öyle değil böyle yapılır Gioletti Efendi!

"Maceraperestler" buraya ayak basalı daha iki ay oldu. On altı bin mücahidimizle birlikte, yüz otuz bini aşkın İtalyan'ı sahillerde hapsetmiş durumdayız.

……..

Kasr-ı Harun… Kartacalılardan kalma bu harabe, gayet korunaklı bir savunma hattı olduğundan, şimdi kendisini zapt eden tarafı imtiyazlı konuma geçirecek… Pek acayip bir tutkumdur; yakın tarihteki bazı savaşları, eski komutanların izlediklerini kurarım kafamda… Bugün de askeri stratejinin babası sayılan meşhur Hannibal'in bizi seyrettiğini hayal edeceğim. "Bizi" diyorum zira ilk defa o savaşlardan birinin bizzat içindeyim, bakalım nasıl olacak böylesi…

Mustafa Kemal Bey'in kumandasındayız. Nasıl olduysa olmuş, düşman sızdırmış haberi; tedbir diz boyu… Bu saatten sonra dönmek de imkansız, mecburen mevzii tuttuk. Mustafa Kemal Bey, az sayıda arkadaşıyla süvari hücumuna kalktı, yaylım ateşi altında, harabenin ilk basamaklarına kadar vardıklarını görünce, biz de taarruza geçtik. Tam o anda, tepemizde iki İtalyan uçağı bitiverdi, bir bir bırakmaya başladılar mühimmatı… Toz duman arasında, sahil cihetinden, bir düşman kolunun daha geldiğini görmedik mi? Bir topraktan çıkmadıkları kaldı mendeburların! İçimden 'Şimdi hapı yuttuk!' derken, o toz bulutu içinde bir dalgalanma gördüm önce; kulakları yırtan naralar atarak, Sünusi süvarileriyle Eşref Bey, yarıp geçti bunları… Ne taktiğidir bu, hiç anlamadım ama düşmanın sol kanadı tamamen ortaya yığıldı. Biz de sağı aldık, düştük peşlerine… Ne kadar sürdü, bunu da hatırlamıyorum. Toplan borusu çaldığında, ortalık, düşmanın bıraktığı ölü ve yaralılar ile başıboş attan geçilmiyordu. Cephanelik olarak kullandıkları Kasrı Harun Harabeleri, yeni cicilerimizle yeniden bizimdi artık.

Ben de birkaç yüz metre ilerimdeki Mustafa Kemal Bey'e doğru sevinçle sürdüm atımı. O arbedede aklımın ucuna bile gelmedi ya, şimdi, "Bu zaferi, Hannibal'e adaya-

lım kumandanım." diyeceğim! O da yorgun ama keyifli bir kahkahayla karşılık verecek kesin… Fakat o ne? Sağ elinde kılıç, sol eliyle gözünü tutuyor. Yüzü tanınmaz halde! Bombardımanda yıkılan kireç sütunlardan fırlayan bir parça, gözüne saplanmış. Durumu pek fena! Revirde yapılabilen yegane tedavi, asit borikle gözü yıkamak oldu sadece. Nasıl düzelir ki böyle?

……

Revire gelen yaralılar arasında biri vardı ki, ismini duyunca, hepimizin gözü fal taşı gibi açıldı. Yıkıntılardan yaralıları toplarken, ağzı burnu kefiyeyle tamamen örtülü bir mücahide denk gelmişler. Yüzünü açmak istediklerinde, elleriyle ittirip, boğuk bir sesle "Bir şeyim yok!" deyip duruyormuş. Şüphelenip açmışlar ki ne görsünler! Nimre!

Ben demiştim, 'Bu kız normal değil!' diye. Meğer bulduğu her fırsatta, kaçıp katılıyormuş gazve, muharebe ne denk gelirse… Bizim Tevfik'e haber uçurulmuş tabii. Aklı başından gitmiş oğlanın. "Bir daha…" demiş, "Böyle bir şey görürsem, sen beni göremezsin. Biz varken sana mı düşer bu iş?"

Babasından gizli harbe giden, at üstünde kurşun sıkan kıza dediği lafa bak!

"Vatan namus değil mi? Kimse beni namusumu korumaktan alıkoyamaz!" diye almış ağzının payını, tutuşmuşlar kavgaya. O sırada Enver Bey gelmiş, revir ziyaretine. Nimre'ye bir alaka bir ihtimam… Bir de okuma yazma bildiğini öğrenince, yağdırmış talimatı…

"Kızımız, bundan böyle, Kamp Okulu'nun yüz yirmi birinci talebesidir! İyileşir iyileşmez, muvafık derslere katılacak, ilaveten hastabakıcılık öğretilecek. Açacağımız kız mektebinde, muallime olacak Nimre…"

Avrupa'da bile yoktur böylesi, bizim askeri mektepteki muasır seviyeye bakın. Tevfikçiğim biraz kıskanır gibi oldu ama emir demiri keser, yapacak bir şey yok!

Şimdilerde herkes Tevfik'e, "Yengenin kız kardeşi var mı?" diye soruyor. Bizimkinin ağzı kulaklarında tabii…

…….

İtalyanlar taarruzu çoktan bıraktı, donanmanın menzilinden burunlarını çıkartmıyorlar. Arkalarını kollayan o koca savaş gemileri olmasa, denizi çoktan boylamıştı hepsi! Bir de tel örgü çektiler aramıza, gidip fıstık atası geliyor insanın. Öyle yapmıyoruz ama arada bir ihtiyaçlarımızı temin için ziyaret ediyoruz tabii! O kadar bezdiler ki, utanmasalar, 'Siz buralara kadar zahmet etmeyin.' deyip, liste isteyecekler!

Bizi pek keyiflendiren bu durum, haliyle onları deli ediyor. Bunca teknolojik üstünlüğe rağmen harbin neden bitmediğini kimselere izah edemiyorlar. Hele kendisini Yeni Roma İmparatoru zanneden Gioletti Hazretleri, vaktiyle pek küçümsediği *"bir avuç maceraperestin"*, çalımlı lejyonerlerine ettiklerini duydukça, bir Berlin'e bir Londra'ya koşturuyormuş bugünlerde. Onlar da İtalya'yı kendi saflarına çekmek için Babıali'ye baskıda buluyorlar çareyi. Fakat bilmedikleri şey; bu *"maceraperestler"* gemileri yakıp da geldi. Babıali, bir mum alsın da kendi derdine yansın şimdi. Hem biz, Aşıkpaşazade'den öğrenmedik mi devletimizin kuruluş sırlarını? Tarihin garip cilvesi işte; yine en ucundayız vatanın. Çok lüzum ederse, şuracıkta kuruluverir yine bir devlet, nedir ki!